

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput III. Idem pertractatur argumentum, & de Divinorum attributorum
agitur distinctione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

detracta spina dorsi animal quasi anatomicè diffecare: unde Apostolus vocabulum transtulit, & comparatione victimarum, quibus spina detrahitur, significat Deum, quasi facta anatomia, secreta omnia conspiciere. *Aures* quandoque demonstrant, Deum ratas habere Fidelium suorum preces, ut Psal. cxxix. 2., quandoque vero nostram erga Deum servitutem, ut Ps. xl. 7. *Aures perfecisti mihi*; quæ verba Messiam futurum significant erga Patrem obsequentissimum, translato verbo כָּרַר *perficere ac perfodere* ab exemplo servorum, quibus in perpetuum mancipatum aures perforabantur. *Manus* vel Dei potentiam, vel flagellum, vel mitem animadversionem, vel promissum significat, quod facile ex adjunctis verbis intelligitur; nam *extendere* manum idem est ac auxilium afferre, seu poenam immittere: manum *alleviare* est mitius corripere: manum *reducere* est poenas repetere: manus *expandere* est ad veniam & respicientiam invitare: manum *levare* est jurare ac promittere; & *plaudere* manu ad manum apud Ezech. xxi. aut manum *complodere*, est summe adversari, atque favere intersectoribus. In *brachio* robur: in *dextera* virtus inuitur ac potentia, in *digito* autem summa facilitas; mirabile artificium, ac

donum Spiritus Sancti; quippe perfectiora ac pretiosa non extentis brachiis, maximoque corporis robore, sed summis digitis elaborantur. *Pedes* & immentitatem, & in conterendis hostibus indignationem significant; aliquando etiam Ecclesiæ doctrinam; nam pusilli solent ad præceptorum suorum pedes assidere. Idem de sensuum vocabulis dicendum est; *Auditus* enim pro benevolentia & gratia, qua preces exaudit, *odoratus* pro complacentia ac delectatione bonorum operum, *gustus* & *tactus* pro alacritate, & operatione sumuntur. Illud denique observandum est, quod *Corpus*, nusquam in universis Bibliis tribuitur summo Deo, præterquam ubi sermo est de Christo: de quo multiplici ratione dicitur. Ac primo quidem ad significandam assumptam à Verbo carnem: deinde ad demonstrandam unionem, & complexum Ecclesiæ; postremo ad ostendendam novi Testamenti præstantiam, cujus veteres caeremoniæ figura erant & umbra. Eo sensu de Neomeniis, ac sabbatis ait Apostolus ad Colossens. ii. 17. *Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi*. His & plenissime solutum est argumentum, & ad plures divinarum literarum tropos exponendos latissima patet via.

CAPUT III.

Idem pertractatur argumentum, & de Divinorum attributorum agitur distinctione.

SUMMARIUM.

1. 2. Quam distinctionem in Divinis admiserit Gilbertus.
3. 4. 5. 6. Attributa Divina tantum distinguuntur penes diversa cohortata.
7. 8. Quo in sensu admittenda distinctio virtualis Thomistarum, & formalis Scotistarum.

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Probatur, inter attributa nullam dari distinctionem intrinsicam.
16. Usque ad 29. variæ proponuntur, & solvuntur objectiones.
29. Nulla intrinseca compositio in Deo est admittenda.

Quam distinctionem in Divinis admiserit Gilbertus.

Diximus Gilbertum Porretanum errasse in Deo intrinsecam ac realem distinctionem adstruendo, sed de ejus hæresi inter Scriptores non convenire. Nam quidam putant, errasse quod distingueret Essentiam Divinam atque attributa ab ipso Deo, non autem eadem attributa ab invicem, ut Vasquez disp. 126. cap. 2. Claudius Frassen Tract. 1. disp. 2. art. 2. quæsti 2. quibus subscribit Nicolaus L'Herminier; alii contra asserunt, Gilbertum etiam inter Divina attributa realem distinctionem constituisse, ut Petavius lib. 1. cap. viii. Juenin dissert. iii. q. 1. in

eamque præpedit Eminentissimus Gotti Quæst. iv. dub. 1. §. 2. Antequam vero nostram de Attributorum distinctione proferamus sententiam, istud sit de Gilberto judicium.

PROPOSITIO I. Gilbertus distinxit Deum ab essentia, Personas à relationibus, & omne concretum ab abstractis; sed num sejunxerit Divinas proprietates ab invicem non satis constat, & videtur negativa sententia probabilior.

Brevissime probatur I. Quoniam Gilbertus idcirco accusatus fuit, quod negabat concedendam esse illam propositionem, *Deus est natura Divina*, alias que

que id genus, quibus abstracta enunciantur de concretis. Ulterius recensentur apud Baronium ad annum 1147. n. VII. errores Gilberti, de quibus fuit accusatus, & distinguuntur in quatuor principalia capita, quorum unum est de distinctione Dei à natura Divina, alterum de distinctione proprietatum personalium ab ipsis personis, tertium quod Personæ in nulla propositione possint prædicari, ultimum quod Divina natura non sit incarnata. At de distinctione attributorum ad invicem nec verbum quidem. Præterea Concilium Remense contra Gilbertum hanc edidit Fidei professionem: *Credimus, & confitemur, solum Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res, sive relationes sive proprietates, sive unitates dicantur, vel alia hujusmodi adesse ab æterno, quæ non sint Deus: & credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin divinitas sit Deus, & Deus divinitas.* In qua Fidei professione damnatur distinctio realis inter concreta & abstracta, scilicet inter Deum, & deitatem, atque inter Personas, & relationes; at de proprietatum ab invicem distinctione nil penitus. Rursus Gilbertus in Commentariis ad Boëtium diserte profitetur justitiam ac sapientiam Dei ab ejus essentia non secerni. Denique nullus unquam Gilberto errorem istum impingit, quod attributa ausus sit ab invicem sejungere, neque S. Bernardus, qui Gilbertum profligavit, neque Gaufridus, neque Otto Frisingensis, qui licet erga Gilbertum propensior fuerit, & teste Raderico, morti proximus testatus sit, se forsitan in historia Gilberti quemquam potuisse offendere, tamen in recensendis ejus erroribus, aut accusationibus, videtur rem acu tetigisse, si ejus historia cum Gilberti libris, ac Remensis Synodi definitionibus conferatur.

2. Oppositio. Opp. Gaspar Juenin. S. Bernardus, cui certe major habenda est fides, quam Ottoni, Serm. LXXX. in Cantica ait, Gilbertum affirmavisse, Deum esse justum, bonum, sanctum, per formas, quæ à se invicem discrepent: Ergo distinxit justitiam à bonitate, tanquam formam à forma. *Recedant, inquit Bern., recedant à nobis, charissimi, recedant novelli, non dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & item bonitatem, qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & justitiam qua justus, postremo divinitatem qua Deus est, Deum non esse impiissime disputant.*

R. P. Berti Theol. Tom. I.

Divinitate, inquit, Deus est; sed divinitas non est Deus. Accedit testimonium Gaufridi Monachi Claravallensis, qui in Actis Remensis Concilii, quæ misit ad Cardinalem Albanensem, ait, Gilbertum docere, & credere, quod *Divina essentia, sapientia, bonitas, magnitudo non est Deus.* Item ausum fuisse dicere: *Forma Dei est Divinitas, qua Deus est, & ipsa non est Deus.* Eodem argumento ducitur doctissimus Cardinalis Gotti.

Solutio.

Resp. utique plus deferendum esse D. Bernardo, & etiam Gaufrido, qui contra Gilbertum in Synodo Remensi steterunt, quam Ottoni nimium fortasse in Gilbertum propenso. At Bernardus citato loco asserit, Gilbertum statuisse distinctionem inter sapientiam, justitiam, bonitatem, & divinitatem ex una parte, atque ipsum Deum ex alia; non vero sejunxisse sapientiam à justitia, justitiam à bonitate, bonitatem ab essentia. Idem affirmat Gaufridus. Certe non video Divina attributa istic tanquam secretas invicem formas, aut ab essentia sejunctas, connumerari. Erravit ergo, ac pessime, Gilbertus distinguens attributa & essentiam divinitatis ab ipso Deo: at unum attributum ab alio, singula vero ab essentia sejunxisse Gilbertum, nondum ex Bernardo audivi. Quin is lib. v. de Consid. cap. VII. scribit, Gilbertum admisisse in Deo *quaternitatem*, eo quod præter tres distinctas personas, etiam divinitatem à Deo ausus sit distinguere. Quod si comperisset adstrui ab eo distinctionem etiam inter attributa & essentiam, atque inter unam proprietatem & alteram, non quatuor tantum, sed longe majorem distinctorum numerum diceret esse à Gilberto confictum. Denique S. Bernardus eodem lib. v. de Considerat. cap. 7. aperte fatetur, Gilbertum docuisse, magnitudinem, bonitatem, justitiam, & alia ejusmodi unam esse divinitatem, sed hanc divinitatem non esse Deum. *Quartum hoc, inquit, omnino respicimus* (scilicet divinitatem qua Deus est, & quæ ipse Deus non est, ut asserbat Gilbertus). *Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sane, catholiceque, sed multa unum. Alioquin si diversa putemus, non quaternitatem habueris, sed centenitatem: Verbi causa, dicimus magnum, bonum, justum, & innumera talia: sed nisi omnia unum in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum . . . Scio, quod ad hæc respondere solent. Non multa, in-*

M

quiunt,

quiunt, sed unam tantum divinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo ut sit conferre asserimus. Asseritis ergo, etsi non multiplicem, duplicem Deum, & non ad merum simplex pervenistis, neque ad id, quo melius cogitari non potest. Hæc Bernardus disputans, ut patet, contra hæresin Gilberti, quamquam suppresso istic ejus nomine, quod in conventu Remensi Episcoporum sententiæ humiliter acquieverit.

3. PROPOSITIO II. Divinorum attributorum distinctio nulla est, nisi penes diversa connotata, ut docet Gregorius Ariminensis; & omnis distinctio intrinseca est à Deo procul eliminanda.

Prænotanda. Antequam vero hæc propositio demonstretur, quædam sunt breviter præmittenda. Ac primo quidem, nos minime negare distinctionem rationis extrinsecam, videlicet diversas mentis nostræ perceptiones, quibus E. G. substantiam Divinam à relationibus, aut misericordiam à justitia distincto sensu, ac notione intelligimus. Hanc enim distinctionem expresse comprobatur Florentinum Concilium Sess. xviii. in qua Latini Patres dixere: *Nos dicimus substantiam, & personam, sive hypostasim esse idem re, differre autem nostro intelligendi modo*, respondentibus vicissim Græcis: *Hæc in parte nulla est inter nos discrepantia*. Patres quoque contra Eunomium, qui contendebat, qualibet nomina, quæ de Deo enunciuntur, eandem habere significationem, & solo differre sono, singulis proprias subesse notiones unanimiter tradiderunt. Atque nullus quidem est ex Theologis, qui cum Patrem nominat, aut Filium, personam, sui que juris substantiam à divinitatis essentia mentis apprehensione non separet, illam, non istam intelligendo.

4. De distinctione rationis. Hanc distinctionem rationis nullibi negat, quidquid dicant Vasquesius, Tournely, alique Theologi, doctissimus noster Ariminensis. Is recte observat dist. viii. art. 2. quod aliqua dicuntur distingui ratione dupliciter; primo modo, quod ipsa sint rationes & conceptus distincti; alio autem modo, quod eorum sint in mente nostra rationes, & conceptus diversi. Itaque negat distinctionem rationis priori modo explicatam, quoniam Dei perfectio non est conceptus animæ, sed res summa, & in se ab æterno subsistens. Caterum distinctionem rationis secundo modo acceptam Gregorius diserte propugnat II. Concl. ejusdem articuli pluribus argumentis, inter quæ primum est illud ob-

vium ac tritissimum: Quorumlibet nominum diversa significantium, vel connotantium diversa sunt rationes: Attributa, ut manifestum est ex ipsorum definitione, sunt ejusmodi nomina, quæ diversa significant, vel connotant: Sunt ergo attributorum diversa rationes. Itaque Gregorii sententia & distinctionem rationis complectitur, & è diametro pugnat cum errore Eunomii.

Animadvertit autem Theologus ille, meo quidem judicio eximius, in attributis aliud esse quod principaliter significatur, aliud connotatum extrinsecum: verbi causa, misericordia principaliter significat Deum miserentem, connotatque extrinsece hominem miserum. Ergo contendit Gregorius, divinorum attributorum distinctionem attendendam nequaquam esse penes id quod principaliter significatur, sed penes extrinseca connotata, ita ut justitia à misericordia distinguatur, quia illa connotat poenam inflictam impio, hæc vero collatum misero beneficium.

Hæc est sententia Gregorii, quæ cur aliquibus displiceat, me latet. Et primo videtur mihi concordare cum Doctrina Magistri, qui IV. Sententiarum distinct. XLVI. Cap. *Sed quomodo*, de justitia ac misericordia Dei hæc habet: *Justitia enim Dei, & misericordia non due res sunt, sed una res, id est una Divina essentia: quia non est Deo, aliud esse misericordem, quam misericordiam, nec justum quam justitiam, sed idem prorsus: nec aliud est ei esse misericordem quam justum, vel misericordiam, quam justitiam, sed omnino idem, quia non denominative, sed essentialiter hæc de Deo dicuntur*. Cur ergo dicit Scriptura de operibus Dei, quædam esse misericordiam, quædam justitiam? His responderi potest sic: illis locutionibus, quibus hujusmodi operum sunt distinctiones, ut alia misericordia, alia justitia tribuantur, non diversitas subjacentis, id est rei his vocabulis significatæ exprimitur, sed varietas sensuum & effectuum in creaturis monstratur. Cum enim dicitur Deus justus vel justitia, essentia Divina prædicatur, & etiam quod ipse sit distributor, & judex meritorum datur intelligi. Ita & cum dicitur misericors essentia Divina prædicatur, & insuper quod ipse sit miserorum liberator, intelligi datur. Inde ergo quædam opera misericordiam, quædam justitiam dicuntur, non quin Divina essentia hæc & illa operetur, & quin hæc & illa sint opera Divina essentia, quæ dicitur misericordia & justitia; sed quia quædam sunt, quibus ostenditur

5. Elucidatio 1.

6. Elucidatio 2.

ditur iudex & æquus distributor, quædam quibus ostenditur miserator. Ex quibus patet Magistrum, iustitiam ac misericordiam se jungere sola effectuum ac terminorum ratione, non rei subiacentis, atque his expressæ vocabulis; quæ est eadem prorsus sententia Gregorii.

7. *De virtuali distinctione.* Virtualem distinctionem, quam acerrime Theologi Thomistæ, & Egidiani propugnant, si, ut jam ab omnibus explicatur, accipias pro summa ac perfectissima re, simplicissima quidem, sed pluribus rebus distinctis æquivalente, nemo, ut arbitror, negare potest. Quis enim negare potest infinitam Dei virtutem tantum valere, quantum distinctæ inter se creaturarum finitæ vires? Quis non libenter assentiatur Augustino scribenti xv. de Trin. cap. 17. *in Deo non distingui memoriam, intellectum, dilectionem sive charitatem, sed unum ali-quod esse quod omnia valet?* Illud tantum minus placet, quod asserant doctissimi alioquin Theologi, plures ex parte objecti reperi rationes, quarum una in esse cogniti non est altera. Hanc rationum diversitatem ex sola mente humana arbitror esse repetendam. Docent, hanc eorum distinctionem habere fundamentum in re, idque duplex, summam scilicet Dei simplicitatem, & realem distinctionem creaturarum, quibus illa dicitur æquivalere: unde Scholastici aliquando *capere rationes* appellarunt distinctionem rationis ratiocinata. Nos contra fundamentum unicum agnosceimus in effectibus, terminis, connotatis: neque proinde sumptam illam simplicitatem negamus, sed distinctionem omnem aliunde repetentes, vellemus simplicissimam Dei perfectionem magis asserere. Queruntur, Gregorium nec etiam per intellectum attributa distinguere: verum id quo sensu sit accipiendum, satis præmonui; non enim ille uspiam inficiatur diversorum attributorum diversas esse rationes; sed illud tantummodo, quod hæc diversitas repetenda sit penes id, quod principaliter significant. Non est ergo tam atrox, & aspera nobis cum doctissimis theologis colluctatio, si res penitus inspicatur, & ad trutinam revocetur.

8. *De distinctione formali Scoti.* A prædicta virtuali distinctione nomine tenuis differre formalem Scoti, atque intentionalem Henrici, arbitrantur, Herrera, Suarez, Gayardi, alique plures, propterea quod ipse Scotus in 1. Sent. dist. 2. q. vii. distinctionem suam *differentiam virtualem* appellat. Et quidem *formalitatem* vocabulo neque rerum diversitatem, neque acci-

R. P. Berti Theol. Tom. I.

dentium, quæ in Deo non sunt, vir disputandi acumine celebris voluit significare, sed diversas rationes suis definitionibus notas, quas placuit Henrico nominare *intentiones*, veteribus Thomistis rationes *objectivas*, vocibus forte ad offundendas luci tenebras excogitatis. Quæ si vera sunt, implacabile illud utriusque Scholæ dissidium verborum erit, non rerum. At modo illuc controversiæ status devenit, ut diversæ illæ rationes juxta Scoti distinctæ sint ante mentis operationem, secundum Thomistas vero virtute sola, ac potentia: nam Henricus in creaturis quidem formalem distinctionem agnoscit, sed non in Deo; Scotistæ vero utrobique. Atque hanc fuisse sententiam Scoti erui potest ex 1. Sent. dist. viii. quæst. iv. unde vereor, quin Theologis, quos memoravi, fucum fecerit speciosum *virtualis differentie* vocabulum. Hæc de attributorum distinctione deberent frugi Theologo sufficere: sed ut morem geramus Scholæ, erit nunc ad argumentationes procedendum.

Itaque nullam intrinsecam distinctionem dari inter divina attributa, sic demonstrabo. Intrinseca distinctio aut *realis* est, aut *formalis*, aut *virtualis*, quæ fundamentum habeat ex parte objecti; virtualem enim extrinsecam, quæ habeat fundamentum penes effectus, & connotata, dari fatemur: Neque realis, neque formalis, neque virtualis distinctio inter divina attributa intercedit: Ergo nulla. Prob. mi. de distinctione reali: I. Ex allata definitione Florentini Concilii Sess. xvi. & ex Cone. Lateranensi cap. *Firmiter*; ubi definiuntur omnia, quæ reperiuntur, in Deo unam esse substantiam, unam rem, unam naturam. II. ex PP. etenim Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 5. ait: *Una eademque res dicitur, sive dicatur æternus Deus, sive immortalis, sive incorruptibilis, sive immutabilis, itemque cum dicitur vivens, & intelligens, quod est utique sapiens, hoc idem dicitur. Non enim percepit sapientiam, qua esset sapiens, sed ipse sapientia est.* Quod unanimi consensu ceteri omnes Patres confirmant. III. Ratione: Omnis realis distinctio exoritur sive ex limitatione, ut evenit in rebus creatis; sive ex oppositione relationis, ut in Personis individuae Trinitatis: Inter divina attributa non est realis distinctio ex limitatione proveniens, cum sint infinita, non confurgens ex relatione, cum non opponantur: Ergo, &c.

9. *Probat*
nullam dari
intrinsecam
Distinctionem inter
Div. attributa.

M 2

Pro-

bris sententiæ præjudicium. Rigidius Parisiensium sese gerebat Academia, ne resurgeret superioris sæculi hæresis, videlicet Gilberti. Eam Theologi etiam Scotistæ damnant: quamquam Dionysius Petavius lib. 1. cap. viii. n. 8. hæc pronunciat: *Ab hac vero vel nihil, vel parum discrepare Scholasticorum aliquot opinio creditur, ut Scoti; qui citra notionem, & intelligentiam nostram per se ab essentia Divina differre proprietates, & inter sese ipsas, existimat.*

12.
De Distinctione virtuali intrinseca.

Demum distinctio virtualis intrinseca, qua ex parte objecti statuuntur diversæ rationes ante operationem mentis potentia distinctæ, facile obruitur. Contendunt quippe Thomistæ, Divina attributa esse unum reipsa, plura tamen, ut inquit, conceptibiliter, id est, summam illam rem, quæ Deus est, non ex solo intelligentiæ nostræ modulo, sed ex propria natura, atque amplitudine esse multiplici ratione perceptibilem; non confuse tantum, & pernixte, sed cognitione clara & distincta, adeo, ut etiam ex parte objecti una Divina perfectio non involvatur in alia. Quis autem implexam hanc, opertamque doctrinam recte perspicit, & assequitur? Ego sane non video, quomodo consistat in una, eademque re penitus indistincta illa multiplex dilucida & expressa *cognoscibilitas*. Ejusdem enim indivisibilis entitatis sicut una est simplex veritas, ita ex parte objecti una simplex *cognoscibilitas* statui debet; ideoque cognoscibilitas varia & multiplex aut non erit distincta & clara, aut discernenda erit tantummodo per extrinseca objecta, quæ dicimus connotata.

13.
Argumenta rationes contra Thomistas.

Afferamus nihilo fecius adversus labilem illam, & flexilquam Thomistarum sententiam argumentationes nonnullas. Ac prima sit: Istæ rationes objectivæ quo pacto intelligentiæ nostræ se junguntur? Aut cogitatio mentis nostræ est causa efficiens, qua prædictæ rationes distinguuntur actu, aut causa formalis. Si causa efficiens, aut divinas proprietates re ipsa separat, aut sola cogitatione: si re ipsa, ergo Divinam tollit simplicitatem; si sola cogitatione, ergo distinctio est in sola mente, quæ cogitat. Si vero ex rationes objectivæ distinguuntur per intellectum tanquam per causam formalem; aut tanquam per formam ipsis intrinsecam, sicut unum accidens dicitur distinctum ab alio, aut tanquam per formam extrinsecam, sicut quælibet res distinguitur a seipsa per comparisonem ad plura extrinseca connotata; V. G. una, eademque extensio,

quæ si ad diversas referatur, erit major & minor, æqualis & inæqualis. Perfecto Divina attributa non distinguuntur ratione, tanquam intrinseca forma, quum conceptus nostri extrinseci sint objecto; Ergo distinguuntur ratione tanquam per formam extrinsecam, quæ ad plura connotata comparantur; quæ est distinctio Gregorii. Præterea: Divina attributa vel distinguuntur ratione aliqua ipsis intrinseca quæ sita sit extramentem humanam, vel ratione extrinseca, id est sola humanæ mentis cogitatione: Si primum affirmant Thomistæ, virtualis distinctio erit prorsus idem cum distinctio formali Scotistarum: nam sive dixeris cum D. Thoma 1. dist. 22. q. un. art. 3. etiam in Deo *inveniri distinctionem rationum, quæ realiter & vere in ipso sunt*, sive cum Scoto distinct. v. quæst. ult. mavis appellare *formalitates*, parum refert; unde merito Franciscus Henno Quæst. 2. concl. 3. prope finem, advocat sibi Doctoris Angelici patrocinium. Quod si velint distinguere attributa sola ratione ipsis extrinseca, nostris scilicet cogitationibus; habemus intentum. Postremo: Nunquam ratione & cogitatione nostra res ipsa intrinsece fieri potest non ipsa: Ergo nunquam ratione, & cogitatione nostræ res ipsa distinguitur a seipsa; ideoque omnis distinctio rei simplicissima, nihil est aliud quam rationum ac perceptionum nostrarum diversitas.

14.
Responsio Thomistarum.

Respondent Thomistæ, utique Divinas proprietates sola intelligentiæ ac ratione nostra distinguere: sed hujus distinctionis dari intrinsecum fundamentum, infinitam nempe Dei perfectionem, quæ pluribus realiter distinctis æquivaleret.

15.
Responsio satis sit.

Duo hac responsione vulgarissima comprehenduntur: unum dari in Deo summam infinitamque perfectionem pluribus æquipollentem, & hanc nullus omnino denegat; alterum hanc summam perfectionem esse fundamentum distinctionis; idque gratis asseritur. Etenim dum intelligentiæ nostra Deum infinite quidem perfectum percipimus, & divinam aliquam cogitamus proprietatem, vel mens nostra id contemplatur absque ullo ordine & absolute, vel cum referencia & comparisone ad aliquem terminum. Si Deum concipio absolute ut existentem, aut bonum, aut justum, impari licet cogitatione, non distinguo existentiam a bonitate, neque bonitatem a justitia. Distinguo tamen unum ab altero, dum cogito existentiam in se, misericordiam comparate ad misericordiam, justitiam relate ad rectos vel im-

impios, quibus mercedem aut poenam rependit. Fundamentum itaque distinguendi divina attributa inter se hoc unum est, quod cogitationes nostrae modo Deum spectant ut est in se, modo ut refertur ad aliud; & si de solis attributis sermo instituitur, unum ab alio sejungitur, quoniam ad varios terminos comparantur. Fictitium est ergo fundamentum illud intrinsecum, quod in summa Dei perfectione cogitatur, absque comparatione ad extrinseca connotata. Ipse Gabriel Vasquez, qui Gregorium impugnatur dis. cxvii. cap. 3. probat divina attributa non posse distingui sine respectu ad creaturas, quod etiam demonstrare conatur ex D. Thoma. Et Hugo Victorinus Quaest. cxxv. in Epistolam ad Romanos, docet sapientiam, scientiam, praevidentiam, ceterasque divinas proprietates esse diversa nomina, quae divina usque, cum sit una & simplex, propter varios effectus sortitur. Hi ergo effectus ac termini diversis cogitationibus nostris fundamentum suppeditant.

Reliquum est, ut argumentationes expendantur, quae pro Scoti sententia afferunt Frassen, Hennus, L'Herminier, qui tamen repetunt pervulgata Fabri ac Mastii momenta; tum si quae superesse videbuntur contra Gregorium, quem impugnant loco cit. Vasquesius, Juenin, Goti, & ex nostris quoque quamplurimi.

SATISFIT ADVERSARIORUM ARGUMENTIS.

16.
tres ob-
jectiones Sco-
tistarum.

Opp. 1. In Deo voluntas, & intellectus, bonitas, & iustitia ante quamcunque mentis operationem distinguuntur: Distinguuntur ergo natura sua, ac formaliter. Ant. probatur 1. Intellectus, voluntas, misericordia, iustitia, aliaque divina attributa diversis definitionibus describuntur: Habent ergo diversam in se formalitatem atque naturam. Deinde: Deus intelligit peccata, quae non vult; & confert uni victtricem gratiam misericorditer, alteri eam iuste denegat: distinguuntur itaque divinus intellectus à voluntate, atque à misericordia iustitia. Rursus: Filius, cum sit Verbum Patris, procedit per intellectum, Spiritus Sanctus, cum sit utriusque Amor & Charitas, per voluntatem: Sunt ergo intellectus ac voluntas Dei duo principia suapte natura sejuncta. Denique de eadem omnino re verificari nequeunt contradictiones: Atqui de voluntate & intellectu Patris, de iustitia ac misericordia, ut colligitur ex

dictis, contradictiones verificantur: Ergo intellectus & voluntas, misericordia & iustitia non sunt idem omnino formaliter.

Resp. nego ant. Ad 1. probatur dico, diversas divinorum attributorum definitiones non explicare diversas res atque essentias, alias divinae proprietates reipsa & essentialiter forent distinctae; sed unam eandemque rem, quatenus plura respicit connotata. Quod Magister ostendit apertissime in iv. sent. dist. xlvi. neque dissentit Aegidius in 1. dist. 33. q. 2. docens, ex diversitate definitionum solam inferri perceptionem nostrarum distinctionem. Atque missis Scholasticis, magnus Basilii Epist. lxxx. docet, quod omnes Deo convenientes notiones ac voces, τὰ μὲν περὶ τὸν τὸ ὑποκειμένη διαφέρουσιν ἁπλοῶς, nullum habent in rei subiecta significatione discrimen. Augustinus quoque lib. xv. de Trinit. cap. ult. ait, quod cessabunt in Patria multa, quae nunc de Deo dicimus, neque erunt ibi volubiles hominum cogitationes, quia omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus. Ex quo Henricus Florez demonstrat suam quoque distinctionem virtutalem in caelesti patria evanescere; atque inde consequitur, has omnes divinarum rerum notiones ex variis provenire effectibus, ex quibus Deum cognoscimus tanquam per speculum, & aenigma. Distinguo igitur propositionem: Divina attributa diversis describuntur definitionibus, quae demonstrant aliquod in re subiecta discrimen; nego: in effectibus & connotatis; concedo.

Dissolvitur pari ratione 2. probatio: si enim de re vocabulis subjacente loquamur, & voluntas intelligit, & intellectus vult, & misericordia punit, & iustitia misereatur, quoniam haec praestat eadem essentia penitus individua, dicente Augustino xiii. de Civit. Dei cap. 13. *Essentia tua scit, & vult incommutabiliter, & scientia tua est, & vult incommutabiliter, & voluntas tua scit & vult incommutabiliter.* At vero diversa illae enunciationes, *Intellectus non vult, misericordia non punit*, ac similes, spectant ad divinas proprietates & attributa, non quatenus in se sunt, sed comparate ad connotata; nam intellectus est divina essentia ut omnium rerum scrutatrix, voluntas ipsamet essentia ut approbans bonum, aut malum permittens, misericordia essentia eadem, ut sublevatrix miserorum; ita ut multiplicitas attributorum ex effectuum varietate

Solutio 1.

Solutio 2.

rietate tantum confurgat. Quod singulari exemplo in ipsa Dei scientia verum esse monstratur. Deus enim unica intellectiōe omnia videt tam præterita, quàm futura, & consequenter præscientia & Dei intellectiō sunt idem omnino; & tamen præteritarum rerum est intellectiō, quarum non est præscientia, non alia de causâ, nisi quia præscientia dicitur connotatiue ad futuras. Quare diversa connotatio omnes illas enunciationes, quæ videntur oppositæ, planas reddit: neque ad eas verificandas requiritur distinctiō aliqua intrinseca. Per quæ diluitur quoque ultima argumentatio.

18. **Solutio 3.** Ad tertiam vero repono, mysterium esse imperscrutabile, cur Spiritus Sanctus non sit Filius, quemadmodum est Verbum, vel saltem comentitium esse duplex illud principiorum discrimen, quod ab intellectu ac voluntate repetitur, in eo saltem sensu, quo dicuntur *formalitates* à natura distinctæ: nullam quippe certam rationem possumus assignare, nisi forte quod Verbum est Filius quia procedit ab uno, Spiritus Sanctus est amor, quoniam est à duobus. Atque illud accedit, quod unum idemque potest esse principium diversarum operationum, ut eadem lux illuminat, & calefacit; eadem creata voluntas diligit, & odio habet; eadem volitio divina est causa effectrix omnium creaturarum. Repetendum est itaque quodcunque discrimen divinarum operationum à connotatorum diversitate: at hæc in libro IX. qui erit III. de Trinitatis mysterio, erunt recedenda.

19. **Opponitur 2.** Opp. 2. Intrinsecam aliquam divinæ proprietatum discrepantiam apertissime tradunt Patres; ac præsertim Augustinus. Qui lib. VIII. de Trinit. cap. 2. probat, duas divinas Personas non esse *aliquid majus*, quoniam non sunt *aliquid verius*. Supponit ergo veritatem à Dei magnitudine esse distinctam; nihil enim probatur per idem. Et lib. V. ejusdem operis cap. V. docet, relationes à substantia distingui: *Non enim omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur; dicuntur enim ad aliquid sicut Pater ad filium.* Lib. quoque XV. cap. 3. docet, omnes divinas perfectiones esse æquales: æqualitas autem inter duo extrema intercedit. Denique lib. 3. contra Maxim. cap. 10. ait: *Si in una persona Patris & illa invenis quæ plura videntur, & partes non invenis: quanto magis & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus & propter uniuscujusque pro-*

prietates tres personæ sunt, & propter deitatem individuum unus Deus est, &c. Quæ Augustini argumentatio ridicula foret, inquit Frassenius, nisi intrinsecam distinctiōem admitteret: quippe redderet sensum: Non officit divinæ simplicitati distinctiō rationis attributorum; Ergo neque officit divinæ simplicitati realis distinctiō Personarum. Hæc autem consecutio omnino est inepta atque explodenda. Igitur Augustinus discrepantiam aliquam majorem distinctiōe rationis inter divina attributa constituit.

Accedit Damascenus, qui lib. I. de Fide Orth. cap. 41. & 49. disertissime docet, quod: *Si dixeris bonum, justum aut quid tale; non naturam Dei dicis, sed quæ circa naturam:* censet ergo bonitatem, ac justitiam à natura distingui. Eadem docet Gregorius Nyssenus Orat. 12. contra Eunomium, & Nazianzenus Orat. XXXIII. Quibus nihil clarius & expressius pro sua formali distinctiōe posse proferri, existimat Franciscus Hen-

20. **21.** Verum hæc nil penitus me conturbant. Atque ut omnia, quæ producantur ex Augustino, uno verbo exsuscitentur, opera pretium est præmittere, quid sint attributa divina. Fontem universæ doctrinæ suæ aperit Serm. XL. de Temp. cap. 7. In quo docet justitiam, sapientiam, intelligentiam, & quidquid Deo tribuimus, esse unam simplicissimam Dei unitatem, & varias affectiones animæ nostræ, quæ multiplices fiunt ex rerum creaturarum contemplatione, sed in Deo ratione longe diversissima continentur, sunt enim in illo, tanquam in causa, & principio eminentissime ac simplicissime. Idque Augustinus explicat exemplo lucis, qua funduntur in rebus corporeis multiformes colores, albus, flavus, rubeus, viridis, alique. Lux autem in se neque alba est, neque flava, neque rubra, neque viridis, sed una qualitas, quæ illata corporibus illustrat omnia, diversoque aspergit nitore. *In Deo, inquit, omne quod dicitur idipsum est. Neque enim in Deo aliud potestas, & aliud prudentia, & aliud fortitudo, & aliud justitia, & aliud castitas. Quid quid eorum de Deo dicitur, neque aliud, & aliud intelligitur, & nihil digne dicitur. Quia hæc animarum sunt, quas illa lux perfundit quodammodo, & pro suis qualitatibus afficit: & infra: Ergo animarum sunt istæ affectiones, quæ bene affectæ sunt ab illa luce, quæ non afficitur; & formata ab illa, quæ non for-*

formatur. Hæc Augustini verba, & exemplum lucis ab eo prolatum *omnem cavillationem elidunt*, inquit clarissimus Thomassinus lib. iv. Theol. dogmat. c. xi. n. 6.

22.
Solvuntur
tres objec-
tiones Sco-
tistarum.

Resp. itaque ad primum, magnitudinem, & veritatem distingui, quatenus sunt affectiones & notiones animæ nostræ, quæ ex variis Dei effectibus & operibus multiplices haurit perceptiones, non autem distingui quatenus sunt in Deo, qui eminenter ac simplicissime continet omnem magnitudinem ac veritatem, sicuti color flavus ac ruber distinguuntur, prout sunt corporum affectiones, non prout continentur in luce. *Deus multipliciter quidem dicitur magnus, bonus, sapiens, sed eadem magnitudo ejus quæ bonitas, eadem bonitas quæ sapientia*, ait idem Augustinus lib. vi. de Trinit. cap. 7. Ad 2. nego, S. Patrem distinguere relationes à substantia; ait enim ejusdem operis lib. vii. cap. 6. *Quemadmodum hoc illi est esse quod Deum esse, quod magnum, quod bonum esse: ita hoc illi est esse, quod personam esse*: Atqui essentia nullo pacto intrinsece distinguitur à divinitate, imo per Scotum dist. xxxv. quæst. i. art. 4. neque distinguitur ab *intellectualitate*: Ergo per Augustinum nullatenus distinguitur magnitudo à bonitate, neque Divina essentia à Persona. Verum tamen est, quod non omne vocabulum de Deo prolatum idem prorsus significat; sed hoc nomen *substantiæ* significat essentiam prout est in se; hoc nomen *Patris* significat eandem essentiam prout connotat Filium; ideoque sola discrepantia monstratur nominum, connotatorum, & existentium in mente nostra cogitationum. Ad tertium dico æqualitatem ibidem usurpari pro unitate, quo sensu contra Arianos tradunt Patres Filium esse æqualem Patri, id est, unum substantia: vel accipiuntur attributa prout cogitatione nostra distinguuntur in ordine ad connotata, tam enim relucet infinita misericordia in distributione gratiarum, quam infinita justitia in retributione mercedis. Ad 4. dico, hanc esse vim illius Augustiniani argumenti contra Maximinum: Bonitas & sapientia non sunt partes divinitatis, quia à divinitate non distinguuntur: Ergo Divinæ Personæ non sunt partes essentiæ, qui ab Essentia non distinguuntur. Non supponit igitur Augustinus distinctionem attributorum ab invicem, sed solam indistinctionem ab essentia, quam fatebantur Ariani. Atque inde probat, neque Divinas Personas esse per nos par-

tes divinitatis, quia per nos nullatenus à divinitate secernuntur. Redarguit quoque S. Pater Hæreticum ex verbis ejusdem. Dixerat namque Maximinus, Deum esse Dominum, Regem, Creatorem, bonum, sapientem, clementem, nec tamen esse compositum ex partibus, quia hæc omnia sunt una eademque simplex virtus. Itaque, inquit, neque Personæ partes erunt, quia sunt eadem *Deitas individua*. Miror tamen, clarissimum Claudium Frassen nequaquam advertere, quod sicut explodenda est hæc argumentatio: Non officit Divinæ simplicitati distinctio rationis: Ergo non officit distinctio realis; ita ridenda esset altera, Attributa non habent rationem partis, quia *formaliter* distinguuntur: Ergo neque habent rationem partis Divinæ Personæ, quæ distinguuntur realiter. Non enim à distinctione *formali* ad realem tenet consecutio. At Frassenius argumentationem illam exscripsit à Fabro in i. dist. 2. quæst. 7. disp. 20. cap. 3.

Ad Joannis Damasceni, aliorumque Patrum testimonia, respondeo, hæc nomina, *bonum, justum &c.* non Dei naturam significare, sed quæ circa naturam sunt, secundum cogitationem nostram, non re. Etenim nos Divinas perfectiones cogitamus tanquam adventicias substantiæ, ut ait eodem libro cap. ii. Damascenus: *Quod ibi commune est & unum, re consideratur, quoniam una est trium æternitas, & eadem essentia, actio, voluntas. Cogitatione vero constat quod est distinctum*. Atque in proprietatibus personalibus ibidem præter distinctionem *utæ ætivities*, secundum cogitationem, statuit rationem *causæ*, & *ejus quod est ex causâ*. Elidit dubitationem omnem Augustinus scribens lib. xv. de Trinit. cap. 5. *Si dicatur Deus æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, vivus, sapiens, potens, speciosus, justus, bonus, beatus, spiritus; horum omnium novissimum quod posui, scilicet spiritus, quasi tantummodo videtur significare substantiam: cætera vero hujus substantiæ qualitates. Sed non est ita in illa ineffabili simplici que natura: quidquid enim secundum qualitatem illic dici videtur, secundum substantiam vel essentiam est intelligendum. Absit enim, ut spiritus secundum substantiam dicatur Deus, & bonus secundum qualitatem: sed utrumque secundum substantiam. Sic omnia cætera que commemoravimus.*

Opp. 3. Minor est distinctio inter bonum, & bonitatem Divinam, quam inter

23.
Solvuntur
objectiones
Damasceni,
aliorumque
Patrum.

24.
Opponitur.

inter bonitatem & iustitiam: Inter bonum, & bonitatem est distinctio rationis: Ergo inter bonitatem & iustitiam est distinctio maior distinctione rationis.

Solutio.

Resp. dist. maiorem. Distinctio minor intrinseca, nego: extrinseca, co. Bonitas discrepat à bono cogitatione nostra, quæ concepit bonitatem adinstar qualitatis advenientis substantiæ: & differt à iustitia cogitatione nostra, quæ concepit bonitatem adinstar qualitatis adventitiæ, & connotantis objectum diversum ab objecto iustitiæ. Quamquam enunciationes illæ, Deus bonus est bonitate, & iustus iustitia, indigne videntur viro Theologo, & subolent quodammodo hæresim Gilberti. Melius enim dicitur, Deus est sapientia, & Deus est iustitia, vel Deus est sapiens sapientia quæ ipse est, Deus est iustus iustitia quæ ipse est, cum Deus sit ipsa sua bonitas, ipsa sua sapientia, ipsa sua iustitia, ipsa sua magnitudo. Sed dicit hæreticus, (verba sunt Bernardi Serm. LXXX. in Cant.) *Deum divinitate esse dicis? Non, sed eandem divinitatem qua est, Deum nihilo minus assero, ne Deo excellentius aliquid esse assentiar. Num & magnitudine dico magnum, sed quæ ipse est, ne majus aliquid Deo ponam; & bonitate fateor bonum; sed non alia, quam quæ ipse est, ne melius ipso aliquid mihi videar invenisse. Et de cæteris in hunc modum securus & liber pergo inoffenso, ut ajunt, pede in ejus sententiam, qui dicebat, Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse; alioquin illa erit major magnitudo, quam Deus. Augustinus hic est validissimus malleus hæreticorum.* Hæc Bernardus, qui accurate legerat quæ habet S. Pater lib. de Trinit. v. cap. 10.

25. Opp. 4. Sapientia in communi non est formaliter bonitas in communi: Ergo infinita sapientia non est formaliter infinita bonitas. Probatur ant. Si sapientia in communi esset formaliter bonitas in communi, sapientia creata esset formaliter bonitas creata: Sapientia creata non est formaliter bonitas creata: Ergo sapientia in communi non est formaliter bonitas in communi. Consequentia autem tenet, quippe esse infinitum, aut creatum formalem rationem sapientiæ ac bonitatis non destruit. Quod est præcipuum Scoti argumentum.

Solutio per retorsionem.

Resp. Gregorius sic retorqueri contra Scotum præfatam argutationem: Si sapientia infinita esset realiter bonitas infinita, sapientia in communi esset realiter bonitas in communi, & consequenter

R. P. Berti Theol. Tom. I.

ter bonitas creata esset realiter sapientia creata: Atqui per Scotum sapientia in communi non est realiter bonitas in communi: Ergo sapientia infinita non est realiter bonitas infinita. De qua argumenti retorsione vide Fridericum Gavardi Quæst. 2. de Attributis art. vii. qui eam vindicat à Fabri cavillis. Nam is Gregorium vocat insulse argutem, quippe qui ab identitate reali progreditur ad formalem. At Faber minime assecutus est acumen Gregorii: cuius argumentationis vis in eo sita est, quod sicuti se habent plures realitates in specie ad realitatem in communi & in genere, ita se habent plures formalitates in specie ad formalitatem in communi & in genere: Sed ex quo bonitas & sapientia essent idem formaliter in specie infert Scotus, quod bonitas & sapientia deberent esse idem formaliter in communi & in genere: Ergo ex quo bonitas & sapientia sint idem realiter in specie, inferri debet, quod bonitas & sapientia sint idem realiter in communi, & in genere. Atqui bonitas infinita & sapientia infinita sunt idem realiter: Erunt ergo idem realiter sapientia & bonitas in communi, & per consequens idem realiter erunt quoque sapientia & bonitas creata. In quo argumenti genere Gregorius exacte servavit regulas proportionum apprime iis necessarias, qui à paritate volunt argumentari, ut in libro de utilitate Matheos admonet noster Rabbis.

Sed ea retorsione prætermissa, ad argumentum Scoti nego consequentiam; non enim est inconveniens aliquid esse de ratione inferioris, quod non est de ratione superioris. Scotus namque tenet, Divinam essentiam esse formaliter vitam intellectualem, & tamen essentia in communi non est formaliter intellectualis vita in communi. Hæc Gregorius. Cæterum sapientia, & bonitas in communi, & in genere, sunt idem mentis, quas *universalia* appellant dialectici: neque fas est ab humana cogitationis figmento ad rei veritatem argumentationes deducere.

Opp. ultimo contra Gregorii sententiam. Hæc Nominalium opinio est eadem prorsus cum hæresi Aëtii, atque Eunomii: Ergo falsa est, & penitus abjicienda. Probatur ant. Eunomius asserbat, quælibet Divina attributa differre tantum nomine tenus, ita ut omnia forent synonyma, quibus ex parte objecti nulla subesset notionum diversitas, & qui unum perciperet, comprehenderet universa. Adversus hunc errorem

Solutio.

26.

Opponitur 5. contra Gregorii sententiam.

N

ait

ait Basilius lib. 1. *Quonam igitur pacto non erit deridendus, si creandi virtutem substantiam esse dicat, si providentiam rursus substantiam? &c.* Et infra: *Nonne manifesta est insania, si dicas proprium significatum unicuique nomini subiectum non esse, sed contra verborum vim decernas nomina omnia idem inter se valere?* Atqui Ariminenfis defendit solam discrepantiam nominum; quibus ex parte rei significata una eademque notio respondet: Ergo ejus opinio est hæresis Eunomiana. II. Aut Gregorius nominibus, quæ dicuntur de Deo, idem tribuit significatum, aut diversum: Si idem prorsus, in eam incidit confusionem synonymorum, quam exprobrat Eunomio Basilius: si diversum, oportet admittat aliquam differentiam rationis non solum ex parte intellectus cogitantis, verum etiam ex parte rei significata, asseratque cum Cyrillo xxxi. Thesauri. *Non omnia ergo, quæ in Deo sunt, & de Deo dicuntur, substantiam significant: reliquum est igitur in voce modoque dicendi accidentia dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus.* III. Eunomius neque negabat, neque negare poterat distinctionem connotatorum, credebatur enim, se ex creaturis Deum perfecte comprehendere; & tamen Patres aliam notionum discrepantiam ab eo exigebant: Ergo præter differentiam connotatorum admittenda est distinctio rationum ex parte objecti. Hinc Petavius post acerbiorē illam in sententiam Scoti censuram, quam supra commemoravi, ait: *Ad Aetii, & Eunomii placita implicati videntur generis alterius Theologi, quos Nominales vocant, qui in iisdem illis proprietatibus solum nominum discrimen agnoscunt; cum ne intelligentia quidem nostra invicem distincta sint.*

27.
Notanda de
Eunomii
sententia.

Ut plane his satisfaciam, & sententiam nostram ab omni vindicem Eunomianæ hæreseos suspicione, maximam inter utramque discrepantiam præpono. Eunomius itaque dicebat, varia, quæ Deo tribuuntur nomina, etsi diversa sunt vocibus, idem tamen sonare, & eandem habere cum nomine *Ingeniti* significationem: ut constat ex Basilio lib. 1. laudato. Gregorius contra docet, attributa & voce differre, & non esse synonyma, quoniam synonyma sunt, quæ neque diversa significant, neque diversa consignant, ut si dicas *Simon, Petrus, Cephas*: At si idem significant, diversum autem consignant, non sunt dicenda synonyma, ut *Jonæ filius, piscator, princeps Apostolorum,*

frater Andrea, quæ nomina significant eundem Petrum, sed consignant diversa, nempe patrem, munus, præminentiam, consanguinitatem: & consequenter Divina attributa, quæ diversa consignant, minime esse synonyma; ita Gregorius dist. viii. art. 4. quæst. 2. Præterea Eunomius omnia attributa permiscebat, etiam quæ maxime distant, eoque nitebatur, ut crederet, se Deum comprehendere si unum tantum Dei nomen perciperet. Contra Gregorius docet, omnia attributa diversas esse mentis nostræ affectiones, quarum una non Dei naturam in se, sed attingit respectum unius connotati duntaxat. Eunomius denique dicebat, nomina *ingeniti, creatoris, patris*, & quotquot dicuntur de Deo, quamquam ex diversis effectibus mutuata, eandem in nos excitare Divinæ nature noticiam: Gregorius noster docet, ea diversa nomina signa esse diversarum rationum, & cogitationum nostrarum, quarum unaquæque est Deo longe impar, quoniam ejus naturam non intropicit, sed vix unum ex pluribus terminis, quos consignificat. Distat ergo toto cælo ab Eunomio Gregorius.

Quibus præmissis ad primum nego antec. non enim sunt synonyma, quæ varios effectus, aut terminos consignant, esto in re subiecta nulla sit discrepantia. Ad id, quod sequitur, dico diversis Dei nominibus diversam subesse significationem, sed hanc secum afferre differentiam rationum, & cogitationum nostrarum, quæ rei significatæ sunt prorsus extrinsecæ; idque demonstrat Cyrillus, dicens Divina attributa non significare substantiam *in voce, modoque dicendi*: quo loco perperam Cardinalis Gotti, & Gaspar Juenin putant, Cyrillum designare differentiam rationum ex parte objecti. Basilius quoque, cujus in nos urgent testimonia, loco supra cit. ait, omnia Dei nomina *nullum in rei subiectæ significatione habere discrimen*. Ad tertium respondeo, Eunomium nequaquam negavisse nominum, & connotatorum discrepantiam, sed in hoc pessime errasse, quod crederet, notione unius nominis Divinam naturam comprehendendi, cum singula nomina diversa connotent, & consignant; & sermone nostro declaretur, *quod quis animo complexus est, non Dei natura*, ut ait Orat. xxxiv. Nazianzenus. Censura demum Petavii aut sententiam nostram non carpit, aut carpit Petavium ipsum: qui cap. xi. ejusdem libri num. v. probat ex Athanasio in lib. de decretis Nicæ-

28.
Solutio.

Nicænæ Synodi, omnia, quæ dicuntur de Deo, non esse synonyma, sed discrepantem habere notionem, quia rem eandem variis significationibus subiectam designant: *Ut cum dico, inquit, Jonæ filius, Princeps Apostolorum, piscator, Andrea frater.* Atqui hæc nomina non singularem, sed divisam habent notionem, quia diversa connotant, & configificant: Ergo ex hoc eodem capite omnium, quæ dicuntur de Deo, petenda est discrepantia.

29. PROPOSITIO III. Nulla intrinseca compositio in Deo est admittenda.

Consequitur ex dictis: compositio enim est unio distinctorum, ideoque ubi non adinvenitur distinctio, nulla fieri potest compositio. Probatur tamen brevissime. Compositio, quæ excogitari potest in Deo, vel esset compositio ex corpore & spiritu, vel ex substantia & qualitatibus, vel ex natura & personis, vel ex essentia & existentia. Non datur in Deo prior compositio, quia corporeus non est, sed expers omnino materiæ. Non compositio secundi generis, quia Deus non est bonus, justus, sapiens superadditis qualitatibus, sed ipse est sua bonitas, sua justitia, sua sapientia. Non compositio ex natura ac personis, quia hæc distinguuntur quidem ab invicem, sed sunt eadem omnino divinitas ac substantia. Non denique compositio ex essentia & existentia, quoniam in Deo non est aliud esse, aliud existere. Hæc omnia superioribus propositionibus fuerunt comprobata. Nul- lum ergo intrinsecum compositionis genus in simplicissima divinitate potest excogitari.

In his Theologi omnes conveniunt; discrepant tantum de compositione ra-

tionis: quam dari in Deo putant Nomi- Theologi
nales, præsertim Gregorius distinct. viii. discrepant de
quæst. iiii. quibus accessit Du Hamel, compositio-
negant alii communiter. Si quæstio- ne rationis.
nem ita accipias, num de Deo pronun-
ciari possit, quod sit substantia, & ra-
tione nostra cogitari possit substantiæ ge-
nus quomodolibet creaturis, Deoque
commune, puto Deum esse sub genere;
ait enim Augustinus in v. de Trinit.
cap. 2. *Est tamen Deus sine dubitatione
substantia: & Damascenus lib. 1. Inst.
cap. vii. Genere summo continetur hæc
corporis expers essentia, ut Deus, ut
Angelus, ut animus, ut demon.* Si
vero intelligatur quæstio, siue ex æquo
enunciabilis ratio substantiæ de Deo ac
de creaturis; siue concipi possit in Deo
genus aliquod univoce, ut inquit, *per
differentias contrahibile*, nego Deum
comprehendi sub genere: nam ait Cle-
mens Alex. lib. v. Strom. *Deus neque
genus est, neque differentia, neque spe-
cies, neque individuum.* Boetius in libro
de Trinit. *Substantia in illo non est vere
substantia, sed ultra substantiam.* Ca-
stior & defæciator est Theologia, si pro-
pter incommutabilem Dei simplicitatem,
quemadmodum dicimus, Deus est ipsa sua
bonitas, ipsa sua magnitudo, non vero
subjectus est suæ bonitati, suæ magni-
tudi; ita dicamus, Deus est sua substan-
tia, non, Deus comprehenditur gene-
re, & subjicitur prædicamento substan-
tiæ: atque reminiscentes, quæ adole-
scentuli de decem Categoriis disputa-
vimus, dicamus cum Augustino iv.
Confess. cap. 16. *Falsitas erat quam
de te cogitabam, non veritas; & signen-
ta miseria mea, non firmamenta beati-
tudinis tuæ.*

CAPUT IV.

Ostenditur, Deum esse infinitum, immensum, atque
immutabilem.

SUMMARIUM.

1. Deus est secundum essentiam suam infinitus.
2. 3. Fit, & solvitur duplex obiectio.
4. 5. 6. 7. Probatur, Deum sua immensitate
esse ubique.

8. 9. 10. 11. Proponuntur, & solvuntur qua-
tuor objectiones.

12. 13. Deus est omnino immutabilis.
14. 15. 16. 17. 18. Variæ solvuntur objectiones.

De infinitate,
immensitate,
& immuta-
bilitate Dei.

Sophistam aliquantulum molestiorem
Gregorius & Scotus me fecerunt:
sed redeo jam ad ingenium Tevedio;
συμμοχος, id est, compendio causam ex-
pediens. *Deus*, inquit Maximus Mar-
tyr apud Eutymium P. 1. tit. 2., *sim-
plex est quia interminatus: interminatus*
R. P. Berti Theol. Tom. I.

quia & infinitus; comes est enim sim-
plicitatis infinitas, quoniam re simpli-
cissima non possumus cogitare majore-
rem: quo argumento utebamur &
nos Cap. 11. hujus libri, prop. 4. Nunc
ergo ab uno ad alterum progredimur
attributum.

N 2

PRO-